

- 1) *Je možné říci něco víc k ideji (tedy koncepci) katedry, jejímu místu v rámci fakulty, dlouhodobým záměrům apod., jak jste je rozvrhoval v 90. letech? Např. by mě zajímalo, zda je celkové pojetí katedry vedeno nějakým vzorem (např. určitých německých universit).*

Po listopadovém zvratu politické situace se mohlo mnoho věcí měnit, ale málokdy tomu předcházela náležitá organizační a zejména koncepční příprava. Pro vytvoření zvláštní katedry filosofie na tehdy ještě Komenského bohoslovecké fakultě proto nemohl být nejprve vypracován žádný řádný projekt, ale věci se vyvíjely za pochodu, a to znamená v situaci jakýchsi ne vždy dost zřetelně vystupujících „tlaků“. Filosofie jako zvláštní obor se ani v minulosti (za první republiky) nepěstovala (zčásti byly kapitoly z filosofie zapojovány do přednášek „systematické teologie“); existoval jen užší obor „filosofie náboženství“, a tento stav byl zprvu zachován i po válce po obnovení vysokého školství, které bylo za Protektorátu zrušeno. Brzy po únoru 1948 však došlo k zrušení oboru „filosofie náboženství“ a k jeho nahrazení výukou marxismu-leninismu docházejícími externisty, takže na výklad nezbytných kapitol z filosofie mohlo docházet opět jenom v rámci katedry systematické teologie. K první změně došlo až v r. 1970, když byl Jan Heller jmenován řádným profesorem dosud neexistující religionistiky. Tehdy se počítalo s tím, že v rámci této nové katedry dojde i k probírání témat z oboru filosofie. Prof. Heller se ihned na mne obrátil s výzvou, abych v co nejkratší době (mluvil o 2 týdnech, šlo o to, aby se to stihlo ještě za ministrování doc. Eriky Kadlecové) předložil habilitační práci, abych mohl filosofii dostat na starost. Tehdy jsme po prvé a jen ve velmi omezeném rozsahu mluvili také o jakési celkové koncepci jak s ním, tak s tehdejší děkanem prof. J.B.Součkem. Svě vlastní pojetí jsem ovšem z větší části vyložil v samotné habilitační práci, ale k jejímu projednání už nedošlo po téměř celá dvě desetiletí. Po rezignaci komunistické vlády a v počátečních nekonsolidovaných poměrech jsem byl mezi prvními, kdo byli fakultní komisí rehabilitováni, byl jsem okamžitě pověřen výukou filosofie a proběhlo také urychlené habilitační řízení a mé spíše zpomalené jmenování docentem filosofie. V tu dobu k žádným vážnějším diskusím o koncepci vztahů mezi novou, dosud nikdy neexistující katedrou a ostatními fakultními obory nedošlo, a já jsem učil v duchu své habilitační práce (a v poměrném souladu s tím, jak jsem zároveň učil i na Filosofické fakultě, kde jsem byl brzo děkanem Homolkou vyzván k předložení materiálů, aby mohlo být zahájeno řízení profesorské. Mým záměrem bylo přednášet filosofii studentům teologie jako plně samostatný obor, protože dnešní teologové nesmí být filosoficky neznalí, ale především je naučit specifičností filosofického způsobu myšlení; a zároveň vykládat na FF studentům i současnou filosofii tak, aby byly zřejmé její vazby nejen na staré Řeky, ale také na starý Izrael a potom na dlouhá staletí křesťanské symbiózy obojí této myšlenkové tradice. Na obou fakultách šlo o relativní novinku. Teprve v průběhu prvních let jsem mohl zjistit, že třeba v Německu už samostatné katedry filosofie na protestantských teologických katedrách (to je ten rozdíl od teologických fakult katolických) aspoň ve dvou případech (tehdy) fungují; a protože jsme jako ETF brzy uzavřeli dohodu o spolupráci s protestantskou teologickou fakultou v Heidelbergu, kde tomu tak je, byl jsem jenom potěšen, že tam tuto kdysi novinku založil a zahajoval Georg Picht, kterého jsem už po řadu let pozorně četl (aniž jsem ovšem tento detail o jeho působení v Heidelbergu znal).

Za zvláštní zmínku snad stojí něco, co se týká nejen oboru filosofie na ETF: smyslem a cílem není na prvním předávat informace (vědomosti, znalosti a ta pak zkontrolovat při zkouškách), ale vést k určitému typu myšlení, jež je schopno kontrolovat samo sebe a vědět, co děláme, když myslíme. Příklady z dějin filosofie apod. mají být jen příležitostí a pomůckou, přičemž se předpokládá, že základní vědomosti si každý student osvojí četbou sám.

- 2) *Jak konkrétněji vypadala výuka: byly přednášky či semináře z filosofie od počátku pro všechny studenty povinné či volitelné? Byl ze strany studentů teologie o filosofii zájem? Dočetla jsem se jen, co jste v 90. letech učil. (V roce 90/91: Úvod do filosofie, Proseminář filosofie - četl se Leibniz..., Filosofie a teologie. Následující rok: Karl Barth o nicotě, Problém času v teologii a filosofii, Víra a myšlení: dialog filosofů a teologů. V roce 93 Hegel.)*

To byl jeden ze sporů, které se na fakultě čas od času vynořovaly a objevovaly. ETF byla od počátku (tedy ještě i jako Komenského bohoslovecká fakulta, ba dokonce už od prvopočátku jako společná Husova fakulta, chápána jako „ekumenická“, zajisté hlavně v reformačním, resp. protestantském smyslu. (Až na závěr v osmdesátých letech a spíše jen reliktně po „změně režimu“ docházelo a tu a tam ještě dochází přímo na půdě fakulty ke spolupráci také s katolíky, ať už studenty nebo i učiteli.) A k jistým nepřilíš zdůrazňovaným, ale o to hlouběji zakořeněným tradicím či spíš předsudkům docházelo a – žel – nadále dochází na straně protestantů (evangeliků) právě ve věci filosofie (a vůbec myšlení, rozumu atd.). A tak se také objevil návrh, aby filosofie byla pro studenty nepovinným oborem. Dokonce se objevil požadavek jedné menší církve, aby – nebude-li filosofie moci vůbec být nepovinná – alespoň její studenti byli od ní „osvobozeni“. Tady ovšem šlo o stanovisko oficiální; na studenty nelze příliš dát, ti by se rádi zbavili i hebrejštiny, řečtiny i latiny. A to právě v teologii není principiálně možné, protože teolog musí být schopen aspoň číst v originále Starý i Nový zákon, a musí být schopen číst i středověké texty v latině. A pokud jde o samu bytostnou podstatu (bytostné určení) teologie jakožto historicky vzniklé disciplíny, jde o po věky pokračující setkávání a střetání i vzájemné ovlivňování právě s filosofií. Teologie, která by si přestala užívat filosofických prostředků a výsledků, přestává být teologií. Každý teolog musí čas od času „spolupracovat“ s nějakou filosofií, a má na to také plné právo. Ale musí vědět, s čím opravdu spolupracuje a kde jsou meze jeho spolupráce. (J.B.Souček např. zdůrazňoval, že to teolog musí někdy dělat i tak, že takto použité filosofické prostředky tu a tam ohýbá a láme, tj. deformuje.) Aby si to mohl řádně uvědomit, k tomu potřebuje být ve filosofii aspoň trochu také „doma“. (A že nejde jen o vědomosti a znalosti, to už bylo řečeno.)

3) *Věnoval jste se od počátku spolu se studenty i rozvíjení Vaší vlastní filosofie?*

Ta otázka mne trochu překvapuje. Svědčí o nevyjasněnosti, co má takový přednášející o filosofických tématech a problémech dělat. Na rozdíl od technických vysokých škol, přírodovědeckých, ale i společenskovědních oborů na univerzitách ve filosofii nejde ani na prvním, ale ani na hned druhém místě o informace o filosofech a o filosofii, při nichž by sám přednášející mohl zůstat stranou jako nezaujatý odborník. Filosof vykládá „svou“ filosofii, i když zůstává u tzv. „faktů“ (třeba historických atd.), neboť je vykládá vždycky on sám – a tedy nutně po svém (pokud není epigonem nebo pouhým recitátorem cizích myšlenek). Pokud to nedělá, není to filosof, ale učenec, který toho o filosofii a filosofech hodně ví, ale sám aktivně nefilosofuje. A po mém soudu přednášet filosofii znamená především ukázat určitou *jedinečnost* (vlastního) filosofického pohledu na nejrůznější otázky, problémy a témata, jakou dokáže svým myšlením (ale i životem) integrovat jen opravdový filosof, aby se mohl stát inspirací a vzorem.

4) *Jakým způsobem se po listopadu (resp. v roce 90) realizovalo "předání" katedry právě Vám. (Tuto otázku je bezpochyby možné zcela vynechat, pokud je jakkoli delikátní.)*

O něčem jsem se už zmínil; zpočátku vypadalo leccos dost chaoticky. Ale především nešlo o *předání* katedry – ta dosud neexistovala. Nicméně filosofii m.j. měl na starost profesor, který o ní téměř nic nevěděl. A měl už připraveného svého nástupce, nesrovnatelně kvalitnějšího, ale který měl – v souladu s „nejlepšími“ (či spíše nejhoršími) protestantskými tradicemi – vůči filosofii mnohá podezření, snad i nechuť, a jak se mi zdálo, svou úlohu chápal spíš jako obranu teologie před filosofickými úklady. A tak jsem pochopil, že mým předním úkolem bude vychovat svého nástupce; s tím jsem dlouho neuspěl. A protože jsem měl smůlu s teologií, zkusil jsem najít někoho na FF. Nemenší problém však byl i s mými fakultními kolegy z jiných oborů. Většina z nich zůstávala ve funkci i za nových poměrů. Ti starší byli silně poznamenáni svou minulostí (i minulostí fakulty), ale byly mezi nimi velké rozdíly. Maximum inteligence projevil děkan, který po listopadu svolal první schůzi vědecké rady, hned na počátku ohlásil svou rezignaci a prostě hned odešel. Nově zvolený děkan ten nový nápor dlouho nepřežil a náhle zemřel. Nový, tentokrát prozatímní děkan byl opatrný na všechny strany, ale zneužitelný; otevřeně se proti „novým přírůstkům“ nestavěl, ale nechal se zmanipulovat k umělým odkladům, o které stál jiný profesor, přesvědčený, že „nový režim“ nepřežije (a který se navíc nestyděl ještě v polovině roku 1990 zachraňovat pozice na filosofii prof. Lochmanovi, kdyby se chtěl vrátit). Nový řádně zvolený děkan zachoval pozoruhodnou střízlivost, nenechal dojít k větším konfliktům a využil většinou docela rozumně možností, jaké skýtala stále ještě nepřehledná situace. A ti „mladí“, tedy nová generace učitelů teologie? Bylo hodně nedůvěry, ale k žádnému ostrému odporu nedocházelo, spíš převládala distance; ovšem první věcí bylo pro ně napsat a obhájit doktorské práce, případně se habilitovat (což dříve bez úředního souhlasu nemohli nebo to bylo stále odkládáno) atd. Nevyjasněná také byla situace celkové teologické orientace fakulty. Krom jediného učitele (a ten okamžitě odjel do ciziny pracovat v jiné, mezinárodní funkci) prakticky všichni „prodali“ J.L.Hromádku, ale nový „vůdce“ zatím nevyrostl. K ne zcela pozitivním „tradicím“ fakulty náleželo, že profesori prakticky ani ve vysokém věku neodcházeli do penze, ale jako „zasloužilí“ zůstávali na fakultě, pokud to jen trochu šlo. A teď přišli mezi učitele tři noví, také již „přestárlí“, aby vlastně „začínali“. No,

nějaký čas to trvalo, než jisté napětí, byť většinou skryté, povolilo, a začala růst nová důvěra; to je ovšem možné jen při práci, přesněji: spolupráci. A k té nebylo zase okampžitě tolik příležitostí; chtělo to svůj čas.

5) *Spolupracovala katedra (od začátku devadesátých let) s jinými filosofickými pracovišti na jednotlivých fakultách UK? (Některé katedry byly kupř. součástí výuky organizované IZV apod., mj. v duchu snahy R. Palouše o větší propojení fakult UK.)*

Nešlo jen o katedru filosofie, ale o celou fakultu, která bylo docela nově a historicky vlastně poprvé začleněna do Karlovy university. Pokud jde o samu filosofii na ETF, byla situace hned od počátku velice usnadněna tím, že jsem přednášel jak na FF, tak na ETF, a také k širší spolupráci docházelo ještě dlouho před tím, než došlo ke zřízení IZV. Došlo k také poměrně významné dohodě mezi FF a ETF (v rámci v té době se již šířících podobných formách spolupráce jiných fakult; katedra filosofie na FF např. uzavřela podobnou dohodu s mat-fyz. fakultou) o možnosti mladých adeptů studovat zároveň a řádně na obou fakultách; ta dohoda stále ještě platí, pokud vím. Opravdu to byla velká zásluha tehdejšího rektora Palouše, že tyto možnosti otevřel. Naproti tomu však stále sílil uvnitř FF odpor k dvou- nebo víceoborovému studiu; požadavky na studenty třeba historických nebo filologických oborů se záměrně zvyšovaly, aby byl student donucen druhý obor, např. právě filosofii, vzdát.

6) *Pokud byste chtěl připojit nějaký vlastní postřeh k utváření katedry ETF v devadesátých letech (např. ve vztahu k její dnešní podobě), bylo by to velmi vítané.*

Nic mi právě nenapadá, takže končím.

Když odpovíte alespoň na něco, budu opravdu moc ráda. Děkuji předem.

V Písku, 31.8.2012.

--- --- ---

Se srdečným pozdravem L v H .